

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВОСЛАВНИМИ ЦЕРКВАМИ ФОРМ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ

Потепління в релігійній сфері в кінці 80-х на початку 90-х років та всебічні державні перетворення дозволили православній церкві відновити соціальну і благодійницьку діяльність, від якої вона була штучно відсторонена на протязі десятиріч. Отримавши можливість стати не декларованими а реальними суб'єктами суспільного життя, православна церква почала відновлювати практику широкого соціального служіння в новому кількісному і якісному вимірах.

Участь православних релігійних інститутів в суспільному житті держави проявляється не тільки богослужбово-молитовній діяльності, а й просвітницькій, освітній, виховній, благодійницькій, добродійній, інформаційній, місіонерській та інших. Вони проводять соціальну роботу в таких суспільно-значущих напрямках як: збереження моральності і спокою в суспільстві; духовна, моральна, культурна, патріотична освіта і виховання дітей та молоді; духовно-моральне і патріотичне виховання воїнів і співробітників правоохоронних установ; благодійницька і соціальна діяльність; збереження, відродження й розвиток історичної і культурної спадщини; робота з профілактики правопорушень; духовна і матеріальна допомога особам, які перебувають у місцях позбавлення волі; діяльність з охорони навколишнього середовища; підтримка інституту сім'ї, материнства і дитинства; підтримка і захист державної стабільності.

Треба зазначити, що багатовекторність своєї соціальної діяльності, православні церкви прописали у сучасних церковних документах лише в 2000 році. Так, напрямки соціального служіння УПЦ МП були закріплені в «Соціальної концепції РПЦ» 2000 року, а в 2001 році УПЦ КП, приймає „Декларацію Ювілейного Помісного Собору Української Православної Церкви Київського Патріархату”, яка за своїм змістом дуже нагадує соціальну концепцію РПЦ.

Інший православний релігійний інститут – УАПЦ, в 2003 році розробляє і приймає «Стратегію розвитку Харківсько-Полтавської Єпархії УАПЦ» в якій чітко зазначаються форми соціальної діяльності православної церкви: «...перевага надається незалежним добродійним проектам, які б дозволяли зробити допомогу цілеспрямованою й мотивованою (церковні притулки, шпиталі, їдальні тощо). Пріоритетний характер має діяльність єпархіяльної

амбулаторії.» [1] і наголошується на захисті Церкви від втручання суспільних і державних інституцій. «Харківсько-Полтавська єпархія послідовно протистоїть будь-яким спробам підпорядкувати її суспільним замовленням.» [1]. Але, як ми бачимо – цей документ обмежується територіальними рамками і є обов'язковим для дотримання парафіями Харківсько-Полтавської єпархії.

До 2000 року соціальна робота церкви прописується сухо й лаконічно, без розшифрування її складових. Наприклад, у Статуті про управління Української Православної Церкви від 1991 року прописано: «... Діяльність Української Православної церкви включає в себе: поширення своїх переконань безпосередньо, або через засоби масової інформації; ... справи милосердя та добродійності... в обов'язки Священного синоду також входить... піклування про розвиток благочинної, соціальної та миротворчої діяльності єпархій»[2]. Після десятирічної перерви, Українська Православна Церква Московського Патріархату, а саме Синодальний відділ з благодійності і соціального служіння УПЦ, розробляє і публікує в червні 2010 року проект «Концепції розвитку церковно-державних відносин у царині соціальної політики» в якій чітко фіксуються конкретні види соціальної діяльності у співпраці з державою. З одного боку, поява зазначеного документу є цілком закономірним явищем, але за думкою автора така концепція повинна була з'явитися набагато раніше, відразу після прийняття «Соціальної концепції РПЦ», сприяючи законодавчому врегулюванню порядку отримання церковними громадами та організаціями державних коштів на здійснення проектів, заходів та інших видів діяльності соціальної спрямованості, реалізації соціальних ініціатив церкви у співпраці з державою та ін.

З іншого боку, Концепція з'явилась, в умовах всебічної підтримки УПЦ МП вищою державною владою, а саме Президентом і має всі шанси перерости зі статусу проекту в церковний документ, який закріплює конкретні види церковно-державного співробітництва у рамках соціальної політики.

Ще одним цікавим документом, який прописує соціальну діяльність Православної Церкви – є підписана у лютому 2010 року «Декларація намірів про взаємодію між Українською Православною Церквою і федерацією профспілок України в питаннях духовного розвитку трудового народу України та захисту його інтересів» Відповідно до цього документу сторони домовились про партнерські відносини у соціальній, благодійній, освітній та іншій суспільно-значущій діяльності. Поява такого документу стала можлива в результаті виконання Українською Православною Церквою на протязі десятиріч власних фундаментальних завдань – соціального служіння.

Потребує уваги також «Концепція Української Православної Церкви, щодо розвитку паліативної допомоги в Україні», хоча це тільки проект Синодального Відділу благодійності та соціального служіння Української Православної Церкви, прийнятий у лютому 2009 року, але документ чітко

прописує зміст та форми організації паліативної допомоги, участь церкви в становленні та розвитку такої допомоги.

З боку держави деякі аспекти соціальної діяльності релігійних організацій були прописані в прийнятому у 1991 р. Законі України «Про свободу совісті та релігійні організації», який визначив право релігійних організацій здійснювати благодійницьку діяльність і милосердя як самостійно так і через громадські фонди. Благодійна діяльність церкви може здійснюватися в різних формах. Одні з них прості та не потребують окремого правового оформлення. Інші – складні, тягнуть за собою певні правові наслідки.

Слід відмітити також проект «Концепції державно-конфесійних відносин в Україні» – документ, розроблений у 2004 році, за ініціативою учасників постійно діючого Круглого столу «Релігія і влада в Україні» і підтриманий Всеукраїнською Радою церков і релігійних організацій України. В концепції прописується партнерська модель державно-конфесійних взаємовідносин в галузі соціальної роботи: реалізація спільних програм в галузях формування здорового способу життя, зміцнення інституту сім'ї, захисту дитинства, громадських робіт, соціальної інтеграції осіб з особливими потребами, ліквідації наслідків стихійних лих, екологічних та техногенних катастроф, охорони здоров'я, соціальної реабілітації осіб, які її потребують, охорони природної і культурної спадщини та ін. В цілому документ підіймає актуальні питання взаємодії держави та церкви, але не дивлячись на постійні звернення Всеукраїнської ради церков до вищих органів влади прийняти зазначену концепцію, цей документ, протягом шести років так і не був прийнятий.

Підсумовуючи вище зазначене, треба сказати, що більшість підготовлених концепцій з соціальної діяльності церкви залишаються лише проектами, але в умовах коли церкви започаткували нову віху в історії соціального служіння і стали реальними дієвими суб'єктами суспільного життя вони потребують офіційного прийняття. І в цьому питанні важливим постає взаємне порозуміння і співробітництво держави та церкви.

1. Стратегія розвитку Харківсько-полтавської єпархії УАПЦ [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт релігійно-інформаційної служби України – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/resources/church_doc/uaoc_doc/34046/; 2. Статут про управління Української Православної Церкви.// Православний вісник. - 1991. - № 5. – С.2-3.; 3. Дані Державного комітету у справах національностей та релігій [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт релігійно-інформаційної служби України. – Режим доступу: <http://risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr2010>